

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Viite: HE 243/2022 vp, lausuntopyyntö

Lausunto: luonnos hallituksen esitykseksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Finnish Information Security Cluster – Kyberala ry on Teknologiateollisuus ry:n toimialayhdistys, joka edustaa Suomessa toimivaa kyber- ja tietoturvallisuusala. Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta.

Hallituksen esitys koskee viranomaisten yhteistoimintaa yhteiskunnan kriittisten toimintojen kannalta merkittävässä tietoturvaloukkaustilanteissa, ja esityksen taustalla on 10.6.2021 annettu valtioneuvoston periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. Periaatepäätöksen toimenpiteenä on luoda yhtenäinen säädöspohja viranomaisten yhteistyölle tietoturvaloukkaustilanteissa.

Esityksen tavoitteena on parantaa yhteiskunnan turvallisuutta ja **perusoikeuksien, erityisesti luottamuksellisen viestinnän suojan, toteutumista** parantamalla viranomaisten toimintaedellytyksiä sellaisten tietoturvaloukkausten selvittämisessä, joiden haitalliset vaikutukset voivat vakavissa tilanteissa kohdistua laajalle yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiin toimintoihin.

Näistä lähtökohdista haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin kohtiin:

1. Ehdotuksen tavoitteet

Kannatamme esityksen tavoitteita ja katsomme, että toimijoiden välinen tiedonvaihto on tarpeen tietoturvaloukkauksien ehkäisemisessä, selvittämisessä ja jossain määrin myös vaikutusten poistamisessa. Yleisesti katsoen viranomaisilla tulisi olla soveltuvat keinot toimia vakavissa tietoturvaloukkaustilanteissa tai niiden selvästi uhatessa. Nyt esitetyt muutokset eivät kuitenkaan ole riittäviä, erityisesti kun tavoitellaan vakavien tietoturvaloukkausten ja -uhkien ennaltaehkäisyä sekä haitallisten vaikutusten poistamista.

Ehdotus keskittyy pääosin vakavien tietoturvaloukkausten selvittämiseen. Vaikka loukkausten selvittäminen on merkityksellinen tavoite, sitä ei kuitenkaan voida pitää yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisimpänä toimenä. Muistutamme, että yksityinen sektori vastaa valtaosasta yhteiskunnalle elintärkeästä tieto- ja viestintätekniikan infrastruktuurin toiminnasta sekä siihen liittyvien ja sitä hyödyntävien palveluiden tarjonnasta. Näin ollen yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiset yritykset vastaavat edelleen vaikuttavimmista toimista tietoturvaloukkausten ehkäisemisessä ja vaikutusten poistamisessa. Ehdotetut säädösmuutokset välittävät osin virheellistä kuvaa, että viranomaistoiminnalla, eritoten tiedonvaihdoilla, voitaisiin olennaisesti vaikuttaa yksityisten hallinnassa olevien tietojärjestelmien turvaamiseen.

2. 319 a § Tietojen luovuttaminen merkittävässä tietoturvaloukkauksessa tai –uhkassa

Ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa korostetaan tietojen luovuttamisen lisäedellytyksenä, että tietoturvaloukkauksen vaikutukset kohdistuvat pykälässä lueteltuihin yhteiskunnan kannalta elintärkeisiin toimintoihin. Perusteluissa jatketaan edelleen, että säännöksellä katettaisiin myös tilanteet, joihin liittyy valtiollinen toimija tai vahva epäily valtiollisesta toimijasta. Ehdotus kattaa lisäksi tilanteet, joissa valtiollinen toimija käyttää tai sen voidaan perustellusti epäillä käyttävän ohjauksessaan ei-valtiollista toimijaa tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Säännöksen ei tule johtaa tilanteeseen, jossa valtiollisen toimijan epäily tai edes todettu läsnäolo tulkittaisiin kategorisesti merkittäväksi tietoturvaloukkaukseksi tai sellaisen vakavaksi uhaksi. Ko. tiedonvaihdon rajausta tulisi selkeyttää, sillä sekä rikollisten että valtiollisten (suoraan tai ohjauksen kautta) toimijoiden toimintatavat, teknologiset työkalut sekä infrastruktuuri ovat hyvin pitkälle samanlaisia, tai jopa täysin samoja, jolloin on ilmeinen riski, että suurta osaa rikollisesta toiminnasta voidaan pitää keinoitekoisesti ”valtiollisena” toimintana ja siten ehdotettu sääntely mahdollistaa viranomaisille tiedonvaihdon rajoitusten kiertämisen.

3. Puolustusvoimien tehtävät ja toimivalta

Haluamme nostaa esille, että ehdotuksessa Puolustusvoimien osalta on todettu, että ”Puolustusvoimat voi antaa virka-apua silloin kun yhteiskunnan turvaaminen edellyttäisi sellaista henkilöstöä, materiaalia ja osaamista, mitä Puolustusvoimilla on. ”Laki Puolustusvoimista on kuitenkin yksiselitteinen: tietoturvaloukkausten näkökulmasta Puolustusvoimien tehtävä on Suomen sotilaallinen puolustaminen eli sotilaan henkilökohtaisen **aseen ja sitä voimakkaamman asevoiman käyttö** sekä **virka-avun antaminen** muille viranomaisille (esim. ihmisten hengelle tai terveydelle vakavaa vaaraa aiheuttavien rikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi).

Puolustusvoimien tehtävä ei ole itse kehittää julkisilla varoilla kykyjä digitaalisen ulottuvuuden ”turvaamiseen” yleisesti tai muutoinkaan poikkeusoloihin liittymättömästi eikä siten ryhtyä hoitamaan Liikenne- ja viestintäviraston tai sisäministeriön hallinnonalan virastoille kuuluvia tehtäviä vakavan tietoturvaloukkauksen (eli vakavan rikoksen) torjuntaan liittyen. Puolustusvoimien määrärahojen käytön osittainen läpinäkyväisyys, perustuslain 12 §:ssä turvattu viranomaistoiminnan julkisuusperiaatteen tarpeeton rajoittaminen, saman lain 10 § ja 22 § sekä perustuslakivaliokunnan asettamat ”kansallisen turvallisuuden” täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset edellyttävät **tietojen jakamisen rajoittamista yksinomaan tilanteisiin, jossa merkittävä tietoturvaloukkaus aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vakavia haitallisia vaikutuksia maanpuolustukselle. Näin ollen ehdotettua SVPL 319 a § (ks. 1 mom. 2-kohta) tulisi muuttaa niin, että tiedonvaihto puolustusvoimien kanssa on mahdollista vain, kun kyse on haitallisista vaikutuksista maanpuolustukseen.**

Elinkeinoelämän on voitava luottaa siihen, että Suomessa vuosikymmenten aikana huolellisesti rakennetun viranomaisvastuiden selkeyden ja viranomaistoiminnan korkean luottamuksen säilyttämiseksi **puolustushallinnon tehtävänä säilyy yksinomaan yhteiskunnan sotilaallinen puolustaminen.** On syytä huomioida, että vakaviakaan

25.11.2022

tietoturvaloukkauksia ei ole pidetty sotilaallista eli aseellista puolustusta edellyttävänä uhkana. Puolustusvoimilla ei ole itsenäistä toimivaltaa vakavien tietoturvaloukkauksiin ehkäisemisessä, selvittämisessä eikä vaikutuksien poistamisessa sen ulkopuolella, mikä koskee sotilaallisen puolustuksen järjestelmiä.

Näin ollen Puolustusvoimien oikeus vastaanottaa ja käsitellä tietoa "vastatessaan Suomen sotilaallisesta kyberpuolustuksesta osana kansallista kyberturvallisuutta ja sen lakisääteisiä tehtäviä" jää perustelematta ja kyseenalaiseksi. Vastaavasti SVPL 319 § 2 mom. 2-kohdassa Traficomien oikeus luovuttaa tietoa Pohjois-Atlantin liiton (NATO) toimielimelle, elimelle tai virastolle ei ole perusteltu, sillä tiedon luovuttaminen johtaisi sen laajamittaiseen leviämiseen 30 valtioon, joista osan ei voida katsoa täyttävän demokraattisen hallinnon ja perusoikeuksien vähimmäisvaatimuksia. Lisäksi se hämärtäisi edelleen puolustusliiton perustamisasiakirjan 3 artiklassa määrättyä kansallisen puolustusvastuun ensisijaisuutta. Säännös jättää epäselväksi myös sen, luovutettaisiinko tieto myös Puolustusvoimille suoraan ja erikseen, vai puolustusliiton kautta ja olisivatko luovuttamisen perusteet eriävät, mikäli tieto luovutettaisiin vain Puolustusvoimille. **Näin ollen ehdotusta ei tulisi hyväksyä esitetystä muodosta.**

4. Virka-apua koskevat ehdotukset: yksityisen avunanto ja tieturvaloukkausten yhteisilmoitus useammalle toimivaltaiselle viranomaiselle kerralla

Kyberala on ehdotuksen valmistelussa esittänyt, että lakiin tulisi lisätä tarpeelliset säännökset yksityisen antamasta virka-apuun rinnastettavasta avustamisesta. Asiaa onkin käsitelty ehdotuksessa todeten: "Ehdotusta ei ole voitu sen laajuudesta ja siihen liittyvistä selvitystarpeista johtuen ottaa huomioon ehdotuksen jatkovalmistelussa, mutta lausuntopalaute on annettu tiedoksi sisäministeriön ja puolustusministeriön vetämään laajempaan selvitystyöhön, jossa tieto- turvaloukkauksiin liittyvää yhteistyötä pohditaan laajemmin."

Kyberala on esittänyt myös ns. yhden luukun periaatetta eri ilmoituksiin (ml. velvollisuudet), joiden määrä on kasvanut merkittävästi. Ehdotuksessa todetaan: "Edellä mainittuja ehdotuksia ei ole edistetty tässä lainsäädäntöhankeessa, mutta ne on viety käsiteltäväksi sisäministeriön ja puolustusministeriön vetämässä kyberturvallisuuden selvityshankkeessa, jossa eri aiheita käsitellään laajemmin ja yleisemmällä tasolla."

Vaikka palaute onkin annettu tiedoksi toiseen selvitystyöhön, jatkovalmistelun tavoitteista tai rajauksista ei ole mitään sellaista tietoa, jonka perusteella voitaisiin olettaa, että ehdotus olisi soveltuva käsiteltäväksi kyseisen selvitystyön yhteydessä. **Ehdotuksessa tai muutoin kirjallisesti tulisi vahvistaa, että esitys soveltuu toisen hankkeen toimeksiantoon ja tullaan myös käsittelemään sen yhteydessä.**

Lisätiedot:

Toimitusjohtaja Peter Sund
sähköposti: peter.sund@teknologiateollisuus.fi
puhelin: 050 565 0621